

Prof. dr hab. Jadwiga Sawicka
Instytut Sztuk Pięknych
Uniwersytet Rzeszowski

**Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym dr Karoliny Freino
sporządzona w związku z postępowaniem habilitacyjnym wszczętym przez Radę
Dyscypliny Artystycznej Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu.**

Podstawowe dane o Kandydatce

Pani Karolina Freino uzyskała w 2003 roku dyplom magistra sztuki nadany przez Akademię Sztuk Pięknych we Wrocławiu, Wydział Malarstwa i Rzeźby, kierunek Rzeźba. Jej praca dyplomowa w pracowni prof. Leona Podsiadłego to *Sztuka jako gra*. Recenzentem był Andrzej Kostołowski.

W 2006 po ukończeniu międzynarodowych studiów MFA Sztuka Publiczna i Nowe Strategie Artystyczne otrzymała dyplom MFA (Master of Fine Arts) nadany przez Bauhaus Universität Weimar w Niemczech. Promotorką pracy dyplomowej *void and beyond* była prof. Liz Bachhuber a recenzentami: dr Thomas Fuchs i prof. dr Olaf Weber.

W 2017 uzyskała stopień doktora w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne, nadany przez Wydział Rzeźby i Intermediów Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku. Rozprawa doktorska: *Miejsce i moment jako tworzywo artystyczne*, opis rozprawy wyodrębniony osobnym tytułem: *Kontestator/ka, nomad/ka, najemnik/czka. Artysta/ka w różnorodnych kontekstach społecznych*. Promotorem był prof. Grzegorz Kowalski, Wydział Sztuki Mediów, Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie. Recenzenci/teki: dr hab. Elżbieta Jabłońska (prof. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Sztuk Pięknych) oraz dr hab. Hubert Czerepok (prof. Akademii Sztuki w Szczecinie, Wydział Malarstwa i Nowych Mediów).

Przebieg pracy naukowo-zawodowej.

Pani Karolina Freino jest zatrudniona w Akademii Sztuk Pięknych im. E. Gepperta we Wrocławiu od 2007 roku.

W latach 2007-2018- jako asystentka w Katedrze Rzeźby i Działań Przestrzennych Akademii Sztuk Pięknych im. E. Gepperta we Wrocławiu, (w latach 2007-16 - w wymiarze 1/2 etatu, w latach 2016-2017 w wymiarze 5/7 etatu, w latach 2017-2018 w wymiarze pełnego etatu). Od 2018 - jako adiunktka w Katedrze Rzeźby i Działań Przestrzennych Akademii Sztuk Pięknych im. E. Gepperta we Wrocławiu w wymiarze pełnego etatu.

Dziela habilitacyjne.

Jako dzieła aspirujące do spełnienia warunków określonych w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.) zostały wskazane trzy realizacje:

- interaktywna instalacja intermedialna w przestrzeni publicznej *Konfluencja. Pomnik Emmy Goldman*, premierowo upubliczniona w ramach 11. Kaunas Biennale (*Im*)possibility of a monument: *There and not there*, Kowno (Litwa), w dniach: 15.09.-30.11.2017,
- instalacja w przestrzeni publicznej *Strajk!* w ramach POCHEN Biennale *Preis der Zukunft*, Chemnitz (Niemcy), w dniu 22.10.2020,
- instalacja intermedialna *Wszystko znajome postacie*, upubliczniona w czasie indywidualnej wystawy pod tym samym tytułem w galerii Studio BWA Wrocław, w dniach: 03.06-10.07.2022.

Informacja o spełnieniu przez Kandydatkę kryterium dotyczącego wykazania się istotną aktywnością artystyczną.

Karolina Freino prowadzi działalność artystyczną od ukończenia studiów, czyli od 20 lat; składają się na nią realizacje w przestrzeni publicznej, wystawy indywidualne, udział w wystawach zbiorowych i projektach krajowych i zagranicznych, a także prezentacje w czasie konferencji i udział w panelach dyskusyjnych. Okres po uzyskaniu stopnia doktora (2017) był czasem intensywnej pracy i działalności wystawienniczej.

W tym czasie Kandydatka miała 4 wystawy indywidualne: *Miejsce i moment* w Matej Zbrojowni w Gdańsku (2017), *Dokumentacje* w Galerii Entropia we Wrocławiu (2018), *Chansons de geste* w Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku (2019) i *Wszystko znajome postacie* w Studio BWA Wrocław (2022).

Oprócz wskazanych jako dzieło habilitacyjne prac (*Konfluencja. Pomnik Emmy Goldman*, *Strajk!*) zrealizowała następujące prace w przestrzeni publicznej: *Warkocz z różową frotką*, w ramach *Marszu 100 Flag!*, 2018, Warszawa. *Untitled (for Rafał)*, w ramach *The Image Generator III* w Antwerpii w Belgii, 2020, *Sierpniowe kwiaty w moim ogrodzie*, 2020, w czasie Międzynarodowego Sympozjum Sztuki *Było jest i będzie. Piękny Czas*, Wrocław, 2020; *Lament* w Ozieranach Małych w 2023.

Po uzyskaniu stopnia doktora K. Freino brała udział w ponad 50 wystawach zbiorowych w kraju i za granicą (we Francji, Austrii, Niemczech, Ukrainie, Rumunii i Litwie), prezentowała prace na wystawach problemowych w ważnych dla polskiej kultury instytucjach: TRAFO Trafostacja Sztuki w Szczecinie, BWA Zielona Góra, Galeria Sztuki Współczesnej BWA Katowice, Galeria Entropia we Wrocławiu, BWA Awangarda we Wrocławiu, CSW Kronika Bytom, Muzeum Współczesne, Wrocław.

Wystawy i projekty, w których uczestniczyła K. Freino wpisywały się w jej obszar zainteresowań badawczych, dotyczyły historii i pamięci (np. POCHEN Biennale *Preis der Zukunft*, w Chemnitz, Niemcy; *Who's afraid of ROSA*, Gallery KUB, Lipsk, Niemcy), koncepcji kontr-pomnika, (np. 11 Biennale w Kownie, *Requiem*, Kunsthau, Drezno, Niemcy), przestrzeni społecznej i symbolicznej (np. *Co sobie kto na swój temat wymyśli*, Trafo Trafostacja Sztuki, Szczecin), były komentarzem do sytuacji społecznej i politycznej (wystawa *I w puszczy* w BWA Warszawa i Krupa Gallery, *Erzac*, 21. Przegląd Sztuki SURVIVAL, projekt 100 Flag!), zagadnień etycznych (*Białe kłamstwo*, CSW Kronika, Bytom) i ekologicznych (*vanishing structures. Politics of Disappearance*, Kunsthalle Exnergasse, Wiedeń, Austria), relacji z naturą i z własnym ciałem (np. *Głębokie słuchanie*, Galeria Sztuki Współczesnej BWA, Katowice, *Odnowa*, Biennale Zielona Góra).

W czasie wystąpień i prezentacji mówiła o realizacji *Konfluencji...* (w czasie konferencji *Sites of Feminist Memory: Remembering suffrage in Europe and the USA* 10.06.2021. Razem z Wro Art Center uczestniczyła w *POCHEN Symposium 2020*, Chemnitz, Niemcy, brała też udział w panelu dyskusyjnym w ramach projektu *Głębokie słuchanie* w Galerii Sztuki Współczesnej BWA w Katowicach w 2019.

Zaproszenia do wystaw i projektów problemowych, które traktują temat wielopłaszczyznowo, szukając znaczeń w sferze społecznej i etycznej świadczą o tym, że twórczość K. Freino jest rozpoznawana w świecie sztuki i jej głos stanowi ważny wkład w rozwój dyscypliny. Tym samym Kandydatka spełnia w wysoce satysfakcjonującym stopniu kryterium dotyczące wykazania się istotną aktywnością artystyczną.

Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego.

Dr Karolina Freino pracuje w Akademii Sztuk Pięknych im. E. Gepperta we Wrocławiu od 2007 roku do chwili obecnej. W tym czasie współprowadziła Dyplomującą Pracownię Rzeźby prof. Grażyny Jaskierskiej-Albrzykowskiej w Katedrze Rzeźby i Działań Przestrzennych. Prowadziła też przedmiot Rynek sztuki (z dr Anną Bujak i samodzielnie w latach 2020/21 i 2021/22). Od roku 2021/22 wspólnie z ad. Tomaszem Tomaszewskim prowadzi zajęcia z rzeźby dla I roku kierunku Architektura Wnętrz.

Jest zaangażowana w prowadzone w języku angielskim zajęcia w ramach rozwijających się w ASP Wrocław międzynarodowych kierunków studiów. Od października 2018 roku prowadzi samodzielnie pracownię *Art in Context* w ramach MFA in Visual Arts – Stacjonarnych Interdyscyplinarnych Studiów II stopnia z wykładowym językiem angielskim oraz zajęcia dla doktorantek i doktorantów, początkowo w ramach Stacjonarnych Międzywydziałowych Studiów Doktoranckich z wykładowym językiem angielskim, a od października 2020 roku w ramach Szkoły Doktorskiej.

W latach 2018-2021 pełniła funkcję koordynatorki wydziałowej Studiów anglojęzycznych (MFA i Doktoranckich) oraz programu Visiting Professors w ramach realizacji programu POWER, projektu wdrożeniowego *Umiejętność kształcenia, kompetentna kadra i nowoczesne zarządzanie gwarancją jakości i międzynarodowej obecności Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu*. Organizowała spotkania autorskie i warsztaty profesorów wizytujących na ASP – dla Naomi Salmon, 2020, Manaf Halbouni i Christian Manss, 2021.

W latach 2016-18 i ponownie od roku 2023 jest koordynatorką programu Erasmus+ dla kierunku Rzeźba w ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu.

Dr K. Freino była promotorką 4 prac dyplomowych w ramach autorskiej pracowni *Art and Context* na kierunku MFA in Visual Arts. Od 2022 jest promotorką pomocniczą przewodu doktorskiego doktorantki Szkoły Doktorskiej Karoliny Gardzilewicz *Naczynie jako concept rzeźbiarski, użytkowy i filozoficzny. Tożsamość materii w relacji z formą i przestrzenią* (promotorka: dr hab. Bożena Sacharczuk, prof. uczelni).

Sz szczególnie godny uwagi jest prowadzony od 2008 roku cykl *Szczyt Formy*, którego K. Freino jest pomysłodawczynią i koordynatorką. Osoby studenckie uczestniczą w tworzeniu listy gości, a dyskusje są przez nich moderowane. Wg opisu jest to „cykl otwartych spotkań autorskich z uznanymi artystami-mi/kami zajmującymi się szeroko pojętymi działaniami przestrzennymi (począwszy od rzeźby, poprzez instalacje, aż do działań performatywnych czy interwencji w przestrzeni publicznej). Cykl ten to wspólna inicjatywa Kola Naukowego Forma przy Katedrach Rzeźby ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu oraz Galerii Entropia i ma eksperymentalny charakter spotkań/konfrontacji uznanych artystów/ek ze studentami/kami.” Od 2008 roku odbyło się 36 spotkań i jest to rzeczywiście imponujący zestaw nazwisk i przegląd najbardziej aktualnych

tendencji w polskiej sztuce. Od 2017 byli to Tomasz Domański, Honorata Martin, Daniel Rycharski, Grzegorz Kłaman, Diana Lelonek i Barbara Falender.

Karolina Freino uczestniczy aktywnie w życiu uczelni; w ostatnim okresie były to następujące czynności i funkcje:

- uczestnictwo z zespołem przygotowującym raport akredytacyjny kierunku Rzeźba, 2018/19,
- członkini uczelnianego zespołu ds. opracowania raportu oceny pracownika, 2020/21,
- członkini Rady Wydziału Rzeźby i Mediacji Sztuki, od 2020/21,
- członkini Wydziałowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia, od 2020/21,
- członkini komisji rekrutacyjnej kierunku MFA in Visual Arts, 2023,
- członkini zespołu do spraw zmian w programie kształcenia kierunku Rzeźba, 2023/24,
- członkini Kolegium Elektorów w wyborach na Rektora ASP

Za swoją pracę otrzymała indywidualną nagrodę II stopnia Rektora ASP im. E. Gepperta za osiągnięcia organizacyjne (2021) oraz dwukrotnie nagrodę zespołową II stopnia, za osiągnięcia organizacyjne (2019) oraz nagrodę I stopnia, za osiągnięcia dydaktyczne i naukowo-artystyczne (2018).

Jak wynika z powyższego zestawienia dr Karolina Freino bierze aktywny udział w życiu uczelni i wnosi do niego swój znaczący wkład jako dydaktyczka i organizatorka.

Ocena wskazanych przez Kandydatkę osiągnięć artystycznych.

Konfluencja. Pomnik Emmy Goldman.

Autorka w taki sposób prezentuje swoją pracę:

Konfluencja. Pomnik Emmy Goldman (Confluence. The Monument to Emma Goldman) to interaktywna instalacja świetlna zintegrowana ze stroną internetową, zrealizowana w przestrzeni publicznej. Powstała w 2017 roku na zaproszenie 11 Biennale w Kownie (Litwa), zatytułowanego *(Im)possibility of a monument: There and not there*.

Jej powstanie poprzedziła wizyta studyjna, która umożliwiła metodę pracy omówioną w autoreferacie: spacer, wstuchiwanie się w wybrany „wycinek rzeczywistości” – którym w tym wypadku jest miasto Kowno, a w szczególności: zbieg rzek Wilia i Niemen, miejsce szczególne, osobne, bliskie historycznego centrum miasta, ale będące „zieloną enklawą”. Praca upamiętnia urodzoną w 1869 roku w Kownie anarchistyczną działaczkę polityczną, mówczynię i pisarkę. Upamiętnia ją kontr-pomnik – to unosząca się na wodzie boja pomalowana na anarchofeministyczny róż; umieszczony na niej reflektor błyskał tłumaczoną na alfabet Morse’a autobiografią Goldman. Dzięki translacji na żywo, rozszyfrowane sygnały można było odczytać na stronie internetowej, dostępnej przez kod QR.

Konfluencja.. demonstruje wszystkie aspekty typowe dla praktyki artystycznej K. Freino: koncepcja pracy wynika z kontekstu miejsca, jest to fakt obiektywny (Kowno, to miejsce urodzin Goldman), a także wynika z fizycznego, zmysłowego kontaktu z miejscem, wycucia jego szczególnej atmosfery. Realizację poprzedzają badania, kwerenda (zapoznanie się i życiem/biografią dorobkiem z myślą i autobiografią Emmy Goldman); forma pomnika wynika

zarówno ze specyfiki miejsca i jego zasobów (zlewisko wód, oaza zieleni, potencjalne otwarcie na bezkres morza) jak i bogactwa symbolicznego potencjału, który został w pełni wykorzystany.

K. Freino pisze o wyjątkowej, metafizycznej energii wynikającej z połączenia dwóch potężnych ciał wodnych i dążenia w jednym kierunku a także o idei solidarności, ważnej dla myśli Goldman. Można myśleć o koncepcji „płynności kobiecego ciała” i hydrofeminizmie (według Astridy Neimanis). A także o cytowanym przez K. Freino upominaniu się Goldman o ” everybody's right to beautiful, radiant things” – każdy powinien mieć prawo do pięknych, promiennych rzeczy.

Wykorzystanie unoszącej się na wodzie boi i purpurowego świetlnego sygnału, który jest zaszyfrowanym komunikatem – opowieścią o własnym życiu, to wyjątkowo trafna metafora oddająca esencję upamiętnianej postaci aktywistki. Pomnik oddaje głos samej Emmie Goldman pozwala jej mówić własnym głosem; nie ogranicza jej wypowiedzi do celnie wybranego cytatu. Jest efemeryczny, (ograniczony do trwania biennale), ale pozwala jej mówić długo, a nawet się powtarzać: w trakcie trwającego 2,5 miesiąca biennale autobiografia została odtworzona ponad trzy razy. Odczytanie tego komunikatu, rozszyfrowanie go, to nawiązanie dialogu z E. Goldman.

Realizacja *Konfluencji* ... była procesem złożonym, czasochłonnym i wymagającym połączenia specjalistycznej wiedzy i umiejętności innych osób, których współudział jest uwzględniony w opisie dzieła; współpraca to cecha charakterystyczna praktyki artystycznej K. Freino, o której pisze w autoreferacie. Pisze też, „Mam świadomość, że moje prace stanowią swoiste konceptualne zagadki.” I rzeczywiście, czytając opis *Konfluencji*... można mieć wrażenie przytłoczenia złożonością składających się na nią elementów i zachodzących procesów . Wrażenie pewnej dezorientacji znika, kiedy patrzymy na fotografie z Kowna, oglądamy film. Miałam okazję doświadczać tej pracy w postaci instalacji na wystawie *Tam, gdzie ciebie nie ma* w galerii Trafo w Szczecinie (2019). Praca oddziaływała silnie poprzez majestat krajobrazu, wywołuje też uczucie dojmującej melancholii połączonej ze wzruszeniem: punkt światła, uparcie nadający swój „promienny” komunikat, to jednocześnie punkt orientacji dla zagubionych... Pisze o tym, cytowana w autoreferacie, Anna Markowska:

Artystka zamienia żydowską imigrantkę Goldman w latarnię morską. Ta przestaje być uciekinierką, a zyskuje potencjał wskazywania kierunku, świecąc na horyzoncie jak nadzieja, że konfluencja oznacza solidarność, wzajemną troskę i wsparcie. Wyraża siłę płynącą z jedności.

Można (z dużą satysfakcją) pozostać na czysto wizualnym, estetycznym odbiorze tej pracy. (wyobrażam sobie, że było szczególnie łatwe dla osób, które doświadczały pracę w jej oryginalnej lokalizacji). Można jednak dążyć do kolejnych warstw znaczeń i tą satysfakcję znacznie pogłębić.

Konfluencja... wpisuje się w – przywoływaną przez autorkę koncepcję kontr-pomnika i jest znaczącym wkładem w jej rozwój. Rezygnując z trwałości, tradycyjnie przypisywanej monumentom, buduje żywe doświadczenie, pozwalające na intensywniejszy kontakt z wybraną postacią. Jest to realizacja bardzo spójna (z twórczością Freino i myślą Goldman), przemyślana, działająca na wielu poziomach, nawiązująca z przedmiotem swoich badań głęboką więź. W kontraście do swojej efemeryczności pozostaje w pamięci. Stanowi znaczący wkład w rolę jaką sztuka może odegrać w dialogu z przeszłością i nowych odczytań historii.

Strajk!

Instalacja w przestrzeni publicznej *Strajk!* została zrealizowana w 2020 roku, w ramach POCHEN Biennale w Chemnitz (Niemcy). Polegała na zastąpieniu wielkoformatowym banerem pomnika Karola Marksa w centrum miasta. Tekst na banerze to odwzorowanie tablicy wykonanej przez wymienionego z nazwiska działacza związkowego w 1993 w czasie akcji protestacyjnej; pokazuje ona dewastującą skalę bezrobocia po transformacji gospodarczej i politycznej w 1989 roku Krótkotrwałe – jednodniowe – zastąpienie pomnika kojarzy się bardziej z pojęciem „interwencja” lub „akcja”; sama artystka sugeruje: „zdarzenie”. W autoreferacie pisze: „Większość moich realizacji, z powodu braku istniejącego już, adekwatniejszego pojęcia, zaczęłam nazywać **zdarzeniami**. Funkcjonujący w ramach sztuki w przestrzeniach publicznych termin *interwencja* ma dla mnie zbyt „siłowy” charakter.” Można też mówić (i to także pojawia się w autoreferacie) o tworzeniu sytuacji, której tymczasowość podkreślona jest przez fakt, że gigantyczny baner był zawieszony na dwóch dźwigach.

W przeciwieństwie do *Konfluencji...* praca odnosi się do bliższej przeszłości, takiej którą pamięta autorka ze swojego dzieciństwa („dorastałam w latach 90.” pisze). Różnicą jest też to, że pamięć o przeszłości ewokowana jest przez pomnik istniejący już w przestrzeni publicznej. Wzniesiony w 1970 roku pomnik jest symbolem komunistycznej przeszłości: to monumentalna głowa Karola Marksa na tle płaskorzeźby ze słynnym cytatem z *Manifestu komunistycznego*: „Proletariusze wszystkich krajów łączcie się” w czterech językach, dla podkreślenia internacjonalistycznego charakteru.

Z racji miejsca i odniesień do epoki przychodzi na myśl inne działanie w relacji do pomnika upamiętniającego komunistycznych herosów: to projekcja Krzysztofa Wodiczki na pomnik Lenina w Berlinie w 1990 roku. Projekcja fotografii postaci turysty-handlarza z wózkiem wypełnionym tanim sprzętem elektronicznym, to ironiczny komentarz o końcu komunistycznej utopii, zestawionej z jednostkową, prywatną zaradnością. Projekcja Krzysztofa Wodiczki tu nie zastanianie, ale „odkrycie i ukazanie tego co śmiertelne w pomniku.¹” K.Freino z kolei słusznie przywołuje przykład Christo i Jeanne-Claude – ich konstatację, że zastąpienie (opakowanie) podkreśla znaczenie budynku/obiektu o publicznym znaczeniu.

Obraz/projekcja Wodiczki był tworzony „na gorąco” – transformacja właśnie zachodziła. Biennale w Chemnitz obróło jako punkt odniesienia 30. rocznicę utworzenia agencji Treuhandanstalt, której nieudolna działalność w zakresie prywatyzacji państwowych zakładów i przedsiębiorstw byłej NRD doprowadziła do katastrofalnych strat i bezrobocia. Także do protestów społecznych i strajków; właśnie z jednego z tych protestów pochodzi tekst na banerze zastaniającym ikoniczny dla miasta Chemnitz pomnik Marksa.

Pisząc o swojej strategii artystycznej K. Freino podkreśla, że interesuje ją nie tyle przestrzeń, co sfera publiczna. Za Rancière’em mówi o polityczności sztuki, która ma na celu „rekonfigurację wspólnej przestrzeni społecznej”, poruszaniu się w sferze symboli i znaczeń i wykorzystywaniu ich na równi z materialnymi elementami otoczenia, dla tworzenia nowych zdarzeń i obrazów. Jest to więc poszerzone pole działania, w którym oprócz specyfiki miejsca uwzględniane są relacje i konflikty społeczne i jest to dynamiczny, zmienny proces, podlegający negocjacom.

¹ W rozmowie z Adamem Ostalskim w: *Socjoestetyka*, Warszawa 2015, s.171

Realizację poprzedziła praca koncepcyjna: wizyta studyjna, poznawanie miasta, gromadzenie wiedzy i intuicji. Wiedza to m.in. wykłady o historii unifikacji Niemiec i miasta Chemnitz oraz wizyta w m.in. w Industriemuseum. Jak pisze K.Freino,

W zbiorach muzeum moją uwagę przykuła oryginalna, ręcznie wykonana tablica z 1993 roku, z czasów strajków spowodowanych działalnością Treuhand w Chemnitz. Ukazuje ona skalę bezrobocia wywołanego przez Treuhand między rokiem 1990 a 1993. Autorem tablicy był Klaus Dieter Utoff ze związku zawodowego Industriegewerkschaft Metall. Wymieniał na niej przedsiębiorstwa z Chemnitz i wskazywał ilość zatrudnionych w nich osób. W 1990 roku było to razem 42 675, w 1993 roku - już tylko 7 408 osób. Postanowiłam zestawić te dwa emblematy pamięci we wspólnej przestrzeni: przenieść tablicę strajkową w nowy kontekst, przy jednoczesnym powiększeniu jej reprodukcji do rozmiarów płaskorzeźby pomnika Marksa i bezpośrednio skonfrontować je razem w centrum miasta. Tak powstała praca *Strajk!*.

Efektem pracy intuicji jest trafny emocjonalnie gest przeniesienia z muzeum tablicy – artefaktu materialnego świadectwa społecznej degradacji klasy robotniczej i zastąpienia pomnika, który z symbolu siły i dominacji tejże klasy, stał się turystyczną atrakcją dla przyjezdnych, obiektem z ostalgitcznego skansenu. To zestawienie, „przestrzenne przesunięcie kontekstów (...) „wydało mi się piorunujące” pisze autorka.

Realizacja tej intuicji jest czasochłonnym procesem, wymagającym uwzględniania ograniczeń, podejmowania szeregu decyzji, negocjowaniem. Ten proces nie jest traktowany jako ograniczenie artystycznej wolności, jest częścią twórczego procesu, w którym eksperyment i ryzyko błędu/porażki – są wartością.

Praca *Strajk!* jest cennym wkładem artystki do debaty społecznej, przykładem tego, że język sztuki może mieć znaczenie w tej debacie. *Strajk!* nie naprawi błędów popełnionych w przeszłości, ale zwraca uwagę na ludzi (takich jak autor tablicy, działacz związkowy, Klaus Dieter Utoff) którzy podejmowali próbę czynnego protestu.

Wszystko znajome postaci

K.Freino podkreśla, że strona wizualna jest dla niej ważna. Praca *Wszystko znajome postaci* jest tego przykładem. To instalacja inspirowana zielnikiem Róży Luksemburg, a zwłaszcza kartą dotyczącą dziewanny. Była ona prezentowana na wystawie pod tym samym tytułem w Studio BWA Wrocław (03.06-10.07.2022). Wg opisu autorki jest to:

(...) intermedialna instalacja w przestrzeni galerii, złożona z trzykanałowej, wielkoformatowej i synchronicznej projekcji wideo, dźwięku oraz lightboxa. Centralna projekcja jest szerokim kadrem obejmującym całe pole palących się dziewann. Dwie projekcje po bokach, prezentują średni plan, a także zbliżenia i detale płonących kwiatostanów. Instalację w przestrzeni galerii dopełnia lightbox z reprodukcją dziewanny ze strony *Herbarium* Luksemburg wraz z oryginalną inskrypcją wskazującą, że roślina została znaleziona na podwórzu wrocławskiego więzienia.

Wizualnie, jest to najbardziej spektakularna spośród wskazanych realizacji. Działa przede wszystkim urodą obrazu, początkowym szokiem wywołanym przez niespodziewany widok płonących roślin-pochodni. Pewien niepokój wywołany przez skojarzenie z wypalaniem łąk, pożarami lasów, wyobrażeniem panicznej ucieczki lub śmierci małych zwierząt współistnieje z ekscytacją jaką budzi ogień i teatralność widowiska. Niepokój ustępuje po zapoznaniu się z opisem złożonego procesu przygotowywania roślin i filmowania w cz. III autoreferatu (*Studium przypadku: Wszystko znajome postaci*). Autorka dołożyła wszelkich starań, aby jej działanie nie

było szkodliwe dla środowiska. Obejmowało to np. konsultacje z przyrodnikami i strażą pożarną. Jak pisze K.Freino:

Moje działanie nie miało zatem nic wspólnego z wypalaniem łąk, w którym ginie wiele organizmów, a punktowo pojawiający się ogień miał być utrzymywany nad ściótką. Przed paleniem pochodni przeprowadzona była „inventaryzacja” przyrodnicza, żeby sprawdzić czy w suchych kwiatostanach i łodygach nie założyły gniazd owady, na przykład pszczoły.

Ta troska jest spójna z pragnieniem odniesienia się/ stworzenia komentarza do kryzysu klimatyczno-ekologicznego, który jest dla autorki najważniejszym tematem dla współczesnego świata.

W opisywanych działaniach obecne są wszystkie elementy jej strategii artystycznej (kwerenda, gromadzenie informacji i dokumentacji fotograficznej, wędrówki/sytuacjonistyczne dryfowanie, kontekst miejsca) ale dla powstania pracy kluczowa była wizja/obraz, stąd znaczenie jakie ma w tej pracy jej aspekt wizualny. K. Freino pisze:

(...) zobaczyłam w głowie obraz tak silny, że już mnie nie opuścił i kolejny rok poświęciłam na realizację tej wizji. Wyobraziłam sobie grupę dziewczyn, rosnących na wzniesieniu - dzięki czemu wszystkie mają dobrą ekspozycję - które stoją i palą się, jako grupa roślinnych pochodni.

Konfluencja... i Strajk! wpisywały się w zastane otoczenie; tutaj jest ono budowane przez artystkę w przestrzeni galerii. Dzięki architekturze wystawy widzowie są okrążeni obrazami, wyizolowani od wpływu otoczenia. Trwające ok. 30 min zapętlone wideo pozwala doświadczyć procesu spalania od początku do końca, równoległe z zapadaniem zmierzchu; oba procesy są niespieszne, ale nieuchronne. W przeciwieństwie do naturalnej kolei rzeczy, zapętlenie pozwala je przeżywać ciągle od nowa, potęgując hipnotyczny nastrój jaki niesie w sobie obserwacja ognia i zachodzącego słońca/ciemniejącego nieba. Obecność karty zielnika stworzonego przez konkretną osobę (działaczkę polityczną i miłośniczkę przyrody) w konkretnym miejscu (wrocławskim więzieniu) dodaje do tego „wiecznego teraz” głos z przeszłości. Dodajmy, że ten głos, w sposób proroczy mówił o konflikcie pomiędzy drapieżnym kapitałem a naturalnym środowiskiem.

Róża Luksemburg jest ponownie odkrywana, równoległe przez środowiska aktywistyczne i artystyczne. Przewidywane przez Witka Orskiego strony *Zielnika* znalazły się na wystawie *Niepodległe. Kobiety a dyskurs narodowy* w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie w 2018 roku. W opisie pracy *Łąka (na podstawie zielnika Róży Luksemburg)* na stronie MSN² czytamy:

Orski, przybliżając zielnik, skupia się na wydobyciu jego cech formalnych – faktury roślin i papieru, odręcznych notatkach i rysunkach Luksemburg, którymi uzupełniła brakujące części roślin – a także stara się odszyfrować polityczność tkwiącą w herbarium działaczki.

Ciekawie jest zestawiać te dwa podejścia do Zielnika; bez wartościowania, bo jest ocena z gatunku niemożliwych – jak porównać haiku z (rozbudowanym) esejem? Więc raczej zestawienie dla podkreślenia wartości „badań artystycznych”, które przybierając różną wizualną formę potrafią w

² <https://niepodlegle.artmuseum.pl/pl/artysta/198>

nieoczekiwany i syntetyczny sposób przybliżyć postać i myśl Luksemburg. Dla Karoliny Freino ważna i inspirująca była wiedza, o poglądach i działalności Róży Luksemburg:

Przenikliwa diagnoza kapitalizmu, jako systemu kolonizującego zasoby naturalne, pełen pasji związek z naturą, perspektywa wykraczająca poza antropocentryczną sprawiły, że Róża Luksemburg wydała mi się idealną postacią, do której planowana przeze mnie praca mogłaby się odnieść.

Ważny był także emocjonalny związek z postacią, fakt, że spędziła rok we więzieniu, w znanej artystce okolicy. A także odkrycie, że to właśnie dziewczanna znalazła się na ostatniej karcie zielnika. Dzięki tej bliskości przekraczającej ograniczenia czasowe, opartej na intelekcie i intuicji wizualna narracja zbudowana wokół wybranego „skrawka rzeczywistości” jest szczególnie przekonująca jako rodzaj upamiętnienia

Monumentalność filmowego obrazu, narzucające się skojarzenia z pogrzebowym rytuałem sprawiają że praca także przejmująca i godne upamiętnienie osoby, która spalała się w swojej bezkompromisowej działalności. Na podstawie dokumentacji wydaje się, że w instalacji udało się odtworzyć intensywność przeżycia świadków spalania w czasie rzeczywistym. Wypada się więc zgodzić z refleksją artystki:

Palące się dziewczanny-pochodnie były wspaniałe. Piękne, majestatyczne. Trochę srogie. Trochę melancholijne. Ogień i jego skwierczenie hipnotyzowały. Miarowość obrzędu sprzyjała zadumie i uchylała szczelinę dla metafizyki.

Studium przypadku daje wgląd w długi (półtoraroczny) proces tworzenia, pozwala docenić determinację i dociekliwość artystki, doskonale obrazuje i uwiarygadnia zarysowaną na wstępie jej strategię artystyczną.

Konkluzja.

Wybrane osiągnięcia są bardzo dobrymi przykładami dającymi pojęcie o całości twórczości, a przede wszystkim: postawie twórczej. Są to realizacje zróżnicowane, jeśli chodzi o zastosowane media; ich różnorodność jest w każdym wypadku jest uzasadniona kontekstem miejsca. Autoreferat w sposób jednocześnie przejrzysty i wnikliwy daje wgląd w proces twórczy, strategię artystyczną i metodologię pracy. Wskazane prace stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny sztuki, co starałam się wykazać w ich ocenie.

Z pełnym przekonaniem stwierdzam, że przedstawione dzieło habilitacyjne oraz dorobek twórczy, dydaktyczny i organizacyjny dr Karoliny Freino spełniają wymogi określone w art.2019 ust.1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U z 2021r. poz.478 ze zm.).

„

Juditha Suricka